

קידושין סג

משה שווערד

1. ר"ן (על הרי"ף) מסכת סוכה דף ג עמוד א

אמר אביי רבי ורבי יאשיה וכו' כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן. כל היכא דאמרי' רבי פלוני ופלוני אמרו דבר אחד הם שוים בדבריהם לגמרי וכל אחד מודה לדברי חברו ויש מי שאומר דכי האי גוונא לא חשיבא שיטה ואפשר דהויה הלכתא כוותיהו אבל כל היכא דאמרי' רבי פלוני ורבי פלוני כולהו סבירא להו כי הכא הויה שיטה שהיא קבלה ביד הגאונים ז"ל דלית הלכתא כחד מינייהו מפני שאע"פ שהולכים בשיטה אחת אין כל דבריהם שוין ואין מודין זה לזה ... והכי נמי משמע כדאמרינן בפרק האשה רבה (דף צג א) רב הונא כרב ורב כרבי ינאי ור' ינאי כרבי חייא ור' חייא כרבי ורבי כר"מ ור"מ כר' אליעזר בן יעקב ור"א כר"ע כולהו ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואלו אינם שוין דר' ינאי ור' חייא לא אמרו בפירות שאינן בעולם לגמרי אלא שלא הביאן לו הארץ עדיין ור"מ אמרה בכל פירות דקל אף על פי שלא באו לעולם כלל ור"א לא אמר אלא כגון שחת ואגם כדאיתא בפרק האומר בקדושין (דף סב ב) ולפי שאין מודין זה לזה ובכל חד מינייהו פליגי רבנן עליה הוי כל חד מינייהו יחיד ובטל במיעוטו ובנין אב שכולן שממנו למדו הגאונים ז"ל שאין הלכה כשיטה ...

2. פני יהושע על קידושין דף מט/א

גמרא רבי אלעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני כו' אלמא קסבר מראה מקום הוא לו. ... לפמ"ש התוספות והקדמונים בכמה דוכתי דכל היכא דאמרינן "כולהו ס"ל" לאו דס"ל כי הדדי ממש אלא דקצת בשיטה אחת עומדין ...

3. דבר יעקב מסכת קידושין דף סב עמוד ב

כא' אמר אביי ר"א ור"מ כולהו ס"ל אדם מקנה דבר שלא הא לעולם - הראשונים מקשים שאין דעת כולם שווה, שלפי ר"א י אדם מקנה רק אם נמצא קצת בעולם כגון בשחת או באגם, ולפי ר"מ אדם מקנה דבר שאינו בעולם כלל.

ויש בזה ג' שיטות.

א. הר"ן [הנ"ל אות יט] בשיטת הרמב"ם והריטב"א והרמב"ן בשם י"מ והשיטה כתבו שאביי חולק על אמוראים דלעיל, וס"ל שלפי ר"א י יכול להפריש אפ' אינו בעולם כלל.

ב. הרמב"ן, הר"ן הרשב"א והריטב"א כתבו שאין כוונת אביי שאמרו דבר אחד ממש, אלא לראב"י בעינן בא לעולם קצת ולפי ר"מ אדם מקנה אפ' לא בא לעולם כלל, ומ"מ מוקי לה בשיטה כיון שכולם בחדא שיטה אזלי, שאין צריך שיהיה דבר שבא לעולם.

ג. מלשון התוס' [ד"ה ואמר] משמע שר"מ ור"א י אמרו דבר אחד ממש, [וכ"כ הדרכ"ד בשיטת התוס']. וכן כתב התורא"ש, ולכן מקשה התורא"ש [וכן מקשה הדרכ"ד על התוס'] דמבואר בגמ' [יבמות צג. וב"ב עט ב] שר"מ ס"ל שאפשר למכור פירות דקל אף על פי שאינם שחת או אגם ולא באו לעולם כלל, וא"כ אינו סובר כמו ר"א י שמצריך שיהיה שחת או אגם. ותי' שגם לפי ר"מ כשמוכר פירות דקל בעינן שיהיו פירות כל דהו, וכל דהו לענין קנין הוי כמו שחת לענין תרומה שחיובו בהבאת שליש. נראה יותר כוונת הרא"ש דבקנין א"צ כלל שיהיו פירות, כיון שכל דהו מיקרי בא לעולם.

4. תוספות מסכת קידושין דף סג עמוד א ד"ה כגון דכתב

כגון דכתב ליה לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו - הכא משמע דלמ"ד אדם מקנה דשלב"ל מ"מ צריך הוא לומר מעכשיו וכן משמע בפ"ק דב"מ (דף טז:) דקאמר התם אמר רבא שדה זו לכשאקחנה תהא קנויה לך מעכשיו וקשה דהא מילתא דרבי מאיר בסמוך גבי לאחר שאתגיייר לאחר שתתגיייר כו' דאמר ר"מ מקודשת ולא קאמר דליבעי למימר מעכשיו ואמאי צריך לומר בשדה ובעבד טפי מבגר וכי תימא דהא דקאמר מקודשת היינו היכא דאמר מעכשיו ואף על גב דליתיה בברייתא וכדאשכחן בפ' האשה שנפלו (כתובות דף פב.) גבי משוך פרה

זו ולא תהא קנוייה לך עד לאחר ל' יום ומוקי לה דאמר מעכשיו ואף על גב דליתיה במילתיה הא לא נהירא לומר כן דמסברא מהני למ"ד אדם מקנה דשלב"ל כדבר שבא לעולם דלא מצינו חלוק בדבר ובדבר שבא לעולם לא מצרכין לומר מעכשיו דהא אמר במתניתין הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום לא בא אחר וקידשה מקודשת ואף על גב דלא אמר מעכשיו והדר קושיא לדוכתיה לכך אומר ר"י דלא דמי דלגבי קידושין היינו טעמא דלא בעי למימר מעכשיו משום דסתם קידושין בכסף וקנין מעות לא מתבטל כדאמר לעיל לא בא אחר וקדשה מקודשת ואף על גב דנתאכלו המעות אבל הכא גבי שחרור של עבד וגבי שדה דהתם רוב קניינם בשטר ואם לא אמר מעכשיו ה"א אם נתקדש השטר בתוך הזמן העבד לא יהא משוחרר וגבי שדה נמי לא יהא קנוי לו להכי נקט בשדה ובעבד לישנא דמהני בכל ענין אפי' נקדש השטר והיינו כשאמר לו מעכשין והר"ם פירש דלהכי נקט מעכשיו גבי שדה ועבד לאשמועינן דסבר כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אף על פי שרוצה שיחול הקנין מעכשיו קנה דאי לא נקט מעכשיו ה"א דאתיא אפילו כרבנן וצריך לעשות קנין אחר השחרור ...

5. ריטב"א על קידושין דף סג/א

והאי דקאמר ליה לכשאקחך עצמך קנוי לך מעכשיו. לאו למימרא דכי זבין ליה הוי בן חורין למפרע מהשתא, דהא לא אפשר שאין אדם משחרר עבד חברו, אלא אהני ליה מעכשיו שלא יוכל לחזור בו קודם שיקחנו, ודכוותה נמי ההיא הא דאמרין בבבא מציעא (ט"ז ב') האומר לחבירו שדה זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה לרבי מאיר, ואורחא דמילתא נקט דלא כתבי ליה אלא במעכשיו, דאי לא מאי אהני כי קדים וכתב מהשתא דהא אי בעי לכשיקחנו לשחררו הרשות בידו ואי לא בעי אפילו השתא נמי מצי הדר ביה, ומשום הכי כתבי ביה מעכשיו דלא ליהדר ביה, וההיא דרב הונא דאמר המוכר פירות דקל לחבירו עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אין יכול לחזור בו דאתיא כרבי מאיר, אתיא כשלא כתב לו מעכשיו, אי נמי אפילו במעכשיו וכי מהני מעכשיו שלא יוכל לחזור בו הני מילי בדבר שבא לעולם אלא שאינו ברשותו כהני דעבד ושדה, אבל בדבר שלא בא לעולם כההיא דרב הונא אע"ג דכתב מעכשיו מצי הדר ביה קודם שבא לעולם, ושם הארכתי בה כל הצורך, מפי רבינו נר"ו:

6. דבר יעקב מסכת קידושין דף סג עמוד א

ג] תד"ה כגון וכו' לכך אומר ר"י דלא דמי וכו' - א. כוונת תוס' לתרץ דמעכשיו מהני כדי שלא יהיה כלתה קנינו, ואם לא אמר מעכשיו אז הקנין יחול רק אם לא יהיה כלתה קנינו. ויש בזה ג' שיטות בראשונים.
א. שיטת תוס' [כאן ובב"מ טז. ויבמות צג א'] שמעכשיו מהני לענין שלא יהיה כלתה קנינו. ולענין אם יכול לחזור בו עד שיבוא לעולם, מבואר בתוס' בב"מ דיכול לחזור בו אפי' אמר מעכשיו, וכן מוכיח הפנ"י [ד"ה רבי] מתוס' דידן מדלא תירצו שמהני מעכשיו לענין שלא יוכל לחזור. [מיהו בסוף דבריהם כתבו תוס' שלפי ר' יוחנן לא מהני מעכשיו אם חזר בו, משמע שלפי שמואל מהני מעכשיו שא"א לחזור בו].
ב. שיטת הרמב"ן כאן [מובא גם ברשב"א ובריטב"א] ההפך מתוס', שאם אמר מעכשיו מהני לענין שאינו יכול לחזור ולא מהני לענין כלתה קנינו, ואפי' אמר מעכשיו לא קנה אא"כ לא כלתה קנינו.
ג. שיטת הרשב"א שמעכשיו מהני בין לענין שלא יהיה כלתה קנינו ובין לענין שלא יוכל לחזור בו. וכן לומד הקה"ח [סימן רט - ח] בשיטת הר"ן, וכן מוכח מהר"ן נדרים כח: [ד"ה וכתב] שבמעכשיו ליכא כלתה קנינו, ובר"ן כט: [ד"ה הכא] מבואר שבמעכשיו א"א לחזור.

7. ספר שערי יושר שער ה - פרק כב [תצט]:

ועיקר הענין בזה נראה לי דבאמת אין ענין החזרה תלוי דוקא בחלות מעשה הקנין ממש, אלא בגמר סיבת מעשה הקנין, דהיכא שכבר נגמרה סיבת הקנין או גם קודם חלות הקנין לא מצי הדר ביה, דהרי בדבר שלא בא לעולם למ"ד אדם מקנה דבר שלב"ל כתב הרשב"א בחידושו לקדושין דף ס"ג ע"א דבאומר שדה זו לכשאקחנה תהא קנויה לך מעכשיו לא מצי הדר ביה קודם שבא לעולם, משום דמעשה הקנין נגמרה מעכשיו באופן דאף אם נקדש השטר מהני כמו כן אינו יכול לחזור בו, והתוס' שחולקים ע"ז שכתבו בב"מ דף ט"ז ע"א דאף דמהני מעכשיו בדבר שלב"ל לענין נקדש השטר מ"מ יכול לחזור בו קודם שבא לעולם, נראה לי דסברי ג"כ כסברת הרשב"א הנ"ל, אלא דסברי דבדבר שלב"ל חשבינן כאילו עדיין לא נגמרה סיבת הקנין, דצריך שיתחדש כח הקנין להמקנה ע"י שיקנה מקודם את השדה שהוא מוכר ומקנה עכשיו, אבל היכא שהכל נגמר ונעשה ואי"צ עוד שום סיבה לחלות הקנין רק הגעת הזמן לכו"ע לא מהני חזרה, דלא אתי דבור ומבטל מעשה:

8. חזו"א אה"ע [עא:כז]

קנינו ולרצ ספק חזרה, ונשמואל חנאה הוי, חצל קשה לפ"ז בכל חזקה וקנין סודר בדלא חמר מעכשו למח צטל קנינו נימח דכונחו דהקנין נגמר עכשו שיקנה עי"ז לאחר ל', ועי' שו"ע חו"מ סי' קל"ה סי"ח בהגה' דבסתמא מפרשין באופן המועיל, וכן בנדרים מ"ח ב', למח לא מפרשין דהקנין נגמר מעכשו שיועיל לכשיהי' בר צרי' ל"מ ומיהו לפי הר"ן שם דכבר מח הכותן נוחא, וכן בצ"מ ל"ד ח' למח לא מפרשין דמשיכה של עכשו חועיל שיקנה סמוך לגנבה וכמו שהקשו חו' שם ותירוטם לא שייך כאן, וכן נראה דבשלכ"ל ס"ל לכתור' דלמ"ד אדם מקנה דשלכ"ל אפשר לגמור הקנין בין הקונה והמקנה עכשו וכשיצוה לעולם עושה הקנין פעולתו שהדבר צא ממילא להקונה בצאו לעולם, חצל בדבר שצטלם לא שייך זה דאם נגמר קנינם הרי ע"כ זוכה מעכשו בגוף, ואם אינו מזכרו מעכשו ע"כ שייך בקנינו ואין הקנין חל עד לאחר ל' ולפיכך צטין שיכ"י הקנין קיים לאחר ל', וצ"ע צ"א קדושין ס"ג ח' מבואר דבאמר מעכשו למ"ד אדם מקנה דשלכ"ל אינו יכול לחזור קדם שצא לעולם, וכ"ד הרמב"ן חלל שלדעת הרמב"ן לא

9. תוספות מסכת קידושין דף סג עמוד א ד"ה יפר שמא

יפר שמא תעדיף - תימה הלא אינו מיפר אלא דברים שבינו לבינה ועינוי נפש [1] וי"ל דהא נמי דברים שבינו לבינה שלפי שאי אפשר לצמצם ליהנות משלה מה שהיא חייבת לו ואי אפשר שלא יהנה יותר מן הראוי לו ויאסר אף בשאר מעשה ידיה ולכך צריך להפר.

10. ריטב"א על קידושין דף סג/א

אינו צריך להפר. ... [2] א"נ דכי האי גוונא דברים שבינו לבינה, דהא בעיא לה איהי להעדפתה לצורך קישוטיה, והוא לה כבודתה שלא תכחול ושלא תפקוס, [3] אי נמי דלא אפשר לצמצם ולדקדק כל שעה שלא יטול בעל מהעדפתה כלום, ולהכי הוי כדברים (של עינוי נפש) [שבינו לבינה], וזה יותר נכון

11. תוספות על קידושין דף סג/א

וידים איתנהו בעולם. והוי כמקדיש דקל לפירותיו דמהני אפילו למ"ד אין אדם מקנה דשלכ"ל וה"ה דמצי לשנויי שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו כדמשני בפ' אע"פ (כתובות דף נט.):

• חדושי הרשב"א על מסכת כתובות דף נט/ב

ועוד קשיא לי דהא לא דמי ידים לדקל דדקל לפירותיו דינא הוא דבקניית הדקל יקנה הפירות דעבידי דאתו מיניה דמגופו של דקל הן, אבל מעשה ידיה דלאו מגופן של ידים נפקן אלא מעלמא אתו בהקדש הידים היאך יקדשו מעשיהן, הא למה הדבר דומה למקדיש מצודתו למה שתעלה דלכאורה לא קנה הקדש...

12. רש"י על קידושין דף סג/א

והוא שנתן לה פרוטה - ואמר לה התקדישי לי בפרוטה זו על מנת כו' [1] והא אתא לאשמועינן תנא דידן דבשכר דיבור או בשכר פעולה לא מקדשה דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומלוה הוא ולקמן מפרש היכי שמע לה ר"ל ממתני':

13. תוספות רא"ש על קידושין דף סג/א

והוא שנתן לה שוה פרוטה. וא"ת א"כ מאי קמ"ל פשיטא דבהנך תנאים דלעיל פריך תלמודא פשיטא, [1] וי"ל דאיצטריך הכא לדיוקא דדוקא בע"מ אבל בשכר לא משום דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוי מלוה משום דאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל משמע בגמר הפעולה וכבר נעשה הראשון מלוה, [2] א"נ קמ"ל דמקודשת כיון שדבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל ואינה יכולה לומר לדבר זה ולמלאכה זו לא הייתי חפצה:

14. תוספות רי"ד על קידושין דף מח/א

תשובה. גם פרוטה האחרונה היא מלוה גבה עד שיגיע כלי לידה. דאף על גב דלא יהיב לה כלי, מכי גמרה איתחייבא ליה בההיא פרוטה כי היכי דאיתחייבא בפרוטות הראשונות ואע"פ שהכלי בידה. אבל למאן דאמר אינה לשכירות אלא לבסוף, אף על פי שגמר כל הכלי, אינה מתחייבת לו כלום עד שיתן לה הכלי, והילכך לאו מלוה היא (ועי' אבני מילואים סכ"ח סקל"ט):

15. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא קמא דף צט/א

(קמד) דף צ"ט. אינו לשכירות אלא לבסוף, הלכך לאו מלוה הוא, והנה טעמא דאינה מקודשת במלוה הוא משום דלא הגיע לידה שום דבר, ומה שנפטרה מלשלם אין זו קבלת כסף, וקשה דא"כ גם אי אינה לשכירות אלא בסוף, לא קיבלה כלום אי אין אומן קונה בשבח כלי, אלא דהקדושין גרמו שלא תתחייב לשלם, וק"ו מה אם מותר לה מה שכבר נתחייבה אין זו קבלת כסף, כ"ש אם עושה שלא תתחייב מתחלה, וי"ל דהא חזינן אם עושה פעולה בשביל חבירו, מתחייב חבירו לשלם אפילו בלא פסיקה כגון היורד לתוך שדה חבירו, וע"כ דנחשב שהגיעה הנאה לידו, היינו הפעולה שעשה בשבילו אפילו אי אין אומן קונה בשבח כלי, וכן כתבו לקמן ק"ב גבי צביעה, דגם אם אין שבח סממנין מ"מ חייבת האשה לשלם לו עבור מלאכתו בלא פסיקה, וכיון דקבלת הפעולה חשיבא הנאה לחייב בתשלומין ה"ה דאפשר להתקדש בזה, אבל למ"ד ישנה לשכירות מתחלה א"א שתתקדש בהגעת הפעולה לידה, שהרי כבר נתחייבה לשלם עבור זה, וא"כ הפעולה כבר היא שלה קודם הקידושין, אלא שמוחל לה החוב וזה הוי מקדש במלוה:

16. רמב"ם יד החזקה הלכות אישות פרק ה

(יט) אמר לה הרי את מקודשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון ודיבר עליה לשלטון והניחה השלטון ולא תבעה אינה מקודשת אלא אם נתן לה פרוטה משלו שההנאה שבאה לה מדבריו הרי היא כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת:

17. שערים מצויינים בהלכה

ועי' במחנה אפרים (שכירות סי' יד)
שמפרש דברי הרמב"ם הנ"ל, וז"ל דהנאה זו
הבאה לה מדבריו שדיבר לשלטון הוי כמו
מלוה, שאינו אלא מברית ארי, ודמי למקדש
במלוה דאינה מקודשת, משום דהשתא לא
מטיא לה הנאה, וכי תימא והרי נהנית במה
שהיתה צריכה לתת שכר לשום אדם כדי
שידבר עליה לשלטון, והשתא מחל לה אותו
שכר, איכא למימר דס"ל דלא חשוב זה דמטיא
לה הנאה השתא, ואינה אלא שנפטרה מחיובה,
ואע"ג דבעלמא כי האי גוונא חשוב הנאה,
ואסור במודר הנאה, שאני קידושין דאינה
מתקדשת עד דמטיא לה הנאה ממש.

18. דבר יעקב מסכת קידושין דף סג עמוד א

[יג] ע"מ שאדבר עליך לשלטון - נחלקו הראשונים האם בעינן שיצליח בדיבורו לפני השלטון. [1] הרמב"ם [אישות ה - יט] כתב בשכר שאדבר עליך לשלטון ודיבר והניחה השלטון ולא תבעה וכו', ומבאר הריטב"א משום שאם לא הועיל בדיבורו לא נהנתה ולא נתכונה אלא להנאתה....

הרא"ש הקשה מאי קמ"ל מתנ', וכתב בשם תוס' דהחידוש במשנה שאם דיבר עליה לשלטון או עשה כפועל הרי זו מקודשת, ואינה יכולה לומר שהתכונה שידבר דברים אחרים או יעשה עבודה אחרת. [2] ואח"כ מביא הרא"ש את התוספתא דקתני אם דיבר כדרך המדברים הרי זו מקודשת, ומוסיף הרא"ש משמע שהדברים ידועים הם מה שיש לו לדבר עליה. וכ"כ הטור [סימן לח] וכתב הב"י [ד"ה א"ל] שכוונת הרא"ש לסתור פירוש התוס' דכיון שמירי בדברים ידועים, א"כ אם הדברים אינם ידועים יכולה לומר שלא בדברים האלו חפצתי.

=====

19. ריטב"א על קידושין דף סג/ב

הא דתנן האומר קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה ובא אחר ואמר אני קדשתיה נאמן, אמרין עלה אמר רב נאמן ליתן גט. פי' ובהאי גיטא שרינן לה לעלמא דאין אדם חוטא ולא לו, [1] ואע"פ שהוא מתחלה לכונסה נתכוין ועל דעת לכונסה אמר כן, מכל מקום כיון דמודעין ליה בתר הכי שאינו כונסה ועומד בדיבורו ונותן גט, אלמלא דקושטא קאמר לא הוה מחזיק שקריה למיתן גיטא דשרי לה לעלמא שלא כדין וחוטא ולא לו. ואינו נאמן לכנוס דיצרו תוקפו. ואקשינן עליה דרב ממתניתין דתנן רצו אחד נותן גט ואחד כונס אלמא נאמן לכנוס. וכי תימא מאי קושיא דהתם לאו משום נאמנות עצמו הוא כונס, אלא מפני שחבירו נתן גט והתירה לכל העולם, איכא למימר דהא ליתא דודאי לא משתריא בגיטו של אחד מהם כדתנן ושניהם נותנין גט, וטעמא דמילתא דכי הוו תרי ויהיב חד מיניהו גיטא ליכא טעמא דאין אדם חוטא ולא לו, דאיהו סבר דמשום גיטא ידידה לא משתריא דאכתי אסירא אמטול אידך, הילכך הימנותא גבי תרויהו היא ואפילו הכי כונס אחד מהם, אלמא נאמן הוא לכנוס:

20. שיטה לא נודע למי מסכת קידושין דף סג עמוד ב

נאמן ליתן גט ואינו נאמן לכנוס. [2] פירוש אם בא אחד ואמר אני קדשתיה ואתן לה גט נאמן, ונותן לה גט ושרינן לה לעלמא, דאין אדם חוטא ולא לו, ואין נאמן לכנוס שאם אמר קדשתיה ואכנסנה אינו נאמן אימא יצרו תוקפו.

21. תוספות מסכת קידושין דף סג עמוד ב ד"ה כיון דאיכא

כיון דאיכא חד בהדיא ארתותי מירתת - ואף על גב דע"כ איכא חד מיניהו דמשקר מיהו אותו שכיחש מתיירא לכונסה ונותן גט.

22. ר"ן (על הרי"ף) מסכת קידושין דף כז עמוד א

ורב אסי אמר אף נאמן לכנוס דלא חציף למימר גבי האב שקבל הקדושין אני הוא דמירתת דלמא מכחיש ליה ואמר ידענא דלאו את יהבת לה קדושין ואף על פי שאין דבר שבערוה פחות משנים ועד אחד דמהימן לומר מת בעליך היינו טעמא משום דאיהי דייקא ומינסבא ומתוך חומר שהחמרת עליה בסופה והכא ליתיה להאי טעמא התם הוא להוציאה מחזקתה אבל זה שמעמידה בחזקתה אלא שאומר שנתקדשה לו נאמן:

• ספר בית הלוי ח"ב - סימן לז

[ט] והנראה ביאור דברי' דהא דכתב בקידושין דרק להוציאה מחזקתה אינו נאמן אין כוונתו דוקא שיהי' לה חזקת איסורא דמעיקרא דודאי דגם בדליכא חזקה דמעיקרא אינו נאמן להר"ן. רק כוונתו היכא דבא העד להוציאה ממה שהיינו מחזיקין אותו בב"ד מעיקרא קודם שהעיד וכמו בהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה דקודם שבאו הקרובות אסרנו עליו אשה זו והוחזקה בספק איסור שמא קידש השליח אחת מהקרובות שלה ושוב אינו מועיל עידותן להכריע ולהוציאה מידי ספק איסור זה שהחזקנוה.

אבל בהך דהאומר קידשתי את בתי הרי קודם שהעיד לפנינו החזקנו להבת שאסורה לכל העולם ומותרת לאדם אחד וגם עכשיו כשבא העד ואמר אני קידשתי הרי אינה מוציאה כלל ממה שהוחזקנה אותה בלא עדותו דגם לדבריו אסורה לכל העולם ושירי לאחד רק אומר לנו מי הוא האחד וכיון דעידותו הוא ממש כמו שהחזקנו אותה מקודם ואינו מחדש באשה זו לא איסור ולא היתר מש"ה נאמן. וזהו שכתב הר"ן ואע"ג דאין דשב"ע פחות משנים התם הוא להוציאה מחזקתה פי' ממה שהחזקנו אותה באיסור קודם עידותו והעד בא להתירה או להיפוך אבל זה שמעמידה על חזקתו אלא שאמר שנתקדשה לו פי' דעידותו הוא ממש כמו שהחזקנו אותה וזה ברור בכוונת הר"ן ולא נתכוין כלל לחזקת איסור דמקרא.

23. דבר יעקב מסכת קידושין דף סג עמוד ב

וכן כתב הפנ"י דכל עדות בדבר שבערוה בעינן שני עדים ולא אומרים דעד אחד יהיה נאמן משום שאין אדם חוטא ולא לו, והא דהכא נאמן עד אחד זה משום שאינו מעיד נגד חזקתה, דכבר יצאה מחזקת פנויה ע"י שהאב העיד שקידש אותה ולכן כיון שאין העד מעיד נגד החזקה אלא בא לברר אותה [למי מקודשת] נאמן עד אחד.

24. תוספות מסכת קידושין דף סג עמוד ב ד"ה לקטלא לא

לקטלא לא הימניה - וא"ת והא כתיב באותה פרשה דאמר בתי נתתי לאיש הזה וסקלוה אלמא לקטלא נמי הימניה רחמנא וי"ל דסקלוה מיירי היכא דאיכא עדים מיהו לאיסורא הימניה רחמנא כדכתיב את בתי נתתי לאיש.

25. שערים מצויינים בהלכה

אחיעזר (סי' ו אות ו) תירץ, דמש"כ הרמב"ם דאיסור יחזק עפ"י ע"א, היינו דוקא בע"א כשר, דהרמב"ם ס"ל הטעם דאיסור יחזק עפ"י ע"א, משום שכל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי הוא כשנים, וא"כ אחרי שהעיד ע"א על החתיכה ה"ה כשנים, וע"כ לוקין על פיו, אחרי שהוברר הדבר בנאמנות ודאית כשני עדים, ודעת הרמב"ם (רוצח פ"ט הי"ד) דלא אמרינן כ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשנים אלא בעד כשר ולא בעד פסול, וא"כ לא הוחזק האיסור בתורת ודאי, ואי אפשר להעניש העובר עפ"י עדות הפסולה, ולפ"ז מיושב קושית הפנ"י, דהאב אף שנאמן, מ"מ מצד שהוא פסול, לא אמרינן גביה כ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשנים, להחזיק האיסור להעניש העובר אח"כ, ולהכי אינו נאמן לסוקלה, והא דמהני להחזיק בהודאת עצמו אף שהוא עד פסול כקרב, היינו דוקא שהוחזק אחרי כן על פיו וא"צ לנאמנות, משא"כ בנאמנות ע"א שמעיד, דלא בעינן הוחזק אח"כ, ומיד שמעיד שהוא חלב, האוכלו לוקה.

אחד זה ואחד זה אין סוקלין כו', אבל לא למכות ולא לעונשין. פירש הפנ"י דאע"ג דעיקר עדותו לא היה לא למכות ולא לעונשין, אלא להעיד עליה שנתקדשה, ובאותו זמן התורה האמינו, וחייב מכות ועונשין אינו בא אלא לאחר כן, אפ"ה אינו נאמן למכות ולעונשין דפלגינן דיבורא, משום שאין האב נאמן כלל להביאו ע"י בסוף למכות ולעונשין, וה"ה לענין סקילה נמי פלגינן דיבורא, והקשה עמש"כ הרמב"ם (סנהדרין פט"ז ה"ו) דא"צ שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה, אבל האיסור עצמו בע"א הוחזק, כיצד אמר ע"א חלב כליות הוא זה כו', גרושה וחלוצה או זונה אשה זו, ואכל או בעל בעדים אחר שהתרו בו, הר"ז לוקה, אע"פ שעיקר האיסור בע"א כו', וא"כ תיקשי ליה מגמ' דהכא, עי"ש שהאריך בהקושיא. ובתשו'

26. תוספות מסכת קידושין דף סג עמוד ב ד"ה בני זה

בני זה בן י"ג שנה ויום אחד - פי' בקונט' דמיירי שהביא ב' שערות ואפ"ה צריכין אנו לידע שנותיו שהרי שנים בלא שערות אין מועילין עד ל"ו שנה דהיינו רוב שנותיו וסימנים בלא שנים דהיינו לפני י"ג שומא נינהו ואעפ"כ קאמר הכא גמרא דלמכות ועונשים אינו נאמן פי' דלמכות היכא דלא התרו בו ולעונשין היכא דהתרו בו וקשה דא"כ כל הנשים הבאות לפנינו לחלוץ היאך יחלוצו אף על גב שיש להם סימנים כיון שאין אנו יודעים שנותיהם לא מהני דשמא היבם קטן ואיש כתיב בפרשה דמשמע ולא קטן וכל האנשים הבאים על העריות היאך הן נהרגים ואף על גב שיש להם שערות מ"מ אין אנו יודעים שנותיהן ושמא הם קטנים [1] ואור"י דאי איכא [דף סד עמוד א ד"ה בני זה] ריבוי שערות סמכין אריבוי שערות דאין דרכם לבא קודם י"ג שנה [2] אי נמי אם הם גדולים בקומה יש לסמוך על הסימנים והקומה ואפי' אין לו כי אם ב' שערות אבל הכא מיירי שלא הביא רק ב' שערות ולא הגדיל בקומה ולכך קאמר גמרא דלמכות ועונשין אינו נאמן [3] עוד פר"י שיטה אחרת דבמקום סימנין א"צ עדות שנים וא"ת א"כ מה אנו צריכין לנאמנותו של אביו וי"ל דמיירי הכא שאביו העיד שכבר עבר שנה או שנתים שאכל בנו חלב או בא על הערוה והיה גדול כשעשה את העבירות אבל אין אנו יודעים אם היו לו שנים באותו הזמן או סימנים ובא לאשמעין דהאב נאמן לומר דאותו הזמן היו לו שנים או סימנים דהיינו שתי שערות והא דלא חשיב סימנין חד מינייהו נקט.

27. תוספות מסכת קידושין דף סד עמוד א ד"ה נאמן לנדרים

נאמן לנדרים - דעד אחד נאמן באיסורין תימה הא אין נאמן אלא בדבר שבידו וי"ל כיון דסופו ליגדל עשאוהו כדבר שבידו מיהו קשה מאי איריא אב אפי' אחר נמי וי"ל דאב דייק טפי לדעת שניו לפי שעליו מוטל להודיעו לאחרים ולכך לאב עשאוהו כבידו ולא לאחרים.

28. דבר יעקב מסכת קידושין דף סד עמוד א

[ג] בא"ד - וי"ל כיון דסופו ליגדל עשאוהו כדבר שבידו - כתב הפנ"י דמלשון עשאוהו משמע שכוונת תוס' שהי' דין דרבנן, שרבנן תיקנו להאמין לאב, ולכן חילקו בין אבא לאדם אחר, שרק תיקנו להאמין לאב שהוא דייק טפי. וכן לומד רע"א. הקה"י [גיטין סימן א - א] כתב שמלשון התוס' משמע שהי' מדרבנן, ומלשון התורה"ש משמע שזה מדאורייתא.

ומקשים הפנ"י ורע"א מהא דאמר רב חסדא לעיל שהאב נאמן לענין קרבן, ואם הוי תקנה דרבנן איך אפשר להביא קרבן על סמך נאמנות מדרבנן.

השב שמעתתא [ו - יט] מפרש שכוונת תוס' שהתורה עשאתו כדבר שבידו, דכמו שעד אחד נאמן נגד איתחזק כשהדבר בידו משום שיכול לבטל החזקה ה"נ נאמן כשהחזקה הוי חזקה קלישתא שסופה להשתנות. ומביא דכן שיטת הרמב"ן ריש גיטין. [ועיין קובה"ע] [סימן סז - ז] שמבאר כוונת תוס' כיון שסופו ליגדל נולד ספק אצלנו שמא כבר הגדיל, ומש"ה עד אחד נאמן].

ולפי הש"ש קשה מה החילוק בין האב לאדם אחר. וצ"ל דרבנן למדו שכוונת התורה רק להאמין לאב משום שדייק טפי. ודוחק.

ולפי הפנ"י שהי' תקנה דרבנן, מתורץ קושיית המחנ"א [הנ"ל סג: אות טז] שמקשה נימא לאחר שהוחזק שיהיה נאמן גם לענין עונשין, דבנאמנות דרבנן בודאי א"א לומר שלאחר שהוחזק יהיה נאמן לענין עונשין.

29. דבר יעקב מסכת קידושין דף סד עמוד א

[א] נאמן לנדרים ולחרמים ולהקדשות ולערכין - בפשטות נאמן משום שעד אחד נאמן באיסורים. וכן למדו התוס' [ד"ה נאמן] והרשב"א ולכן מקשים למה נקט אבא ולא כל עד אחד.

אבל השלטי גיבורים [להלן עת ב] בשם הרי"א ז"ל והב"ח [הגהה על הרי"ף אות ו] כתבו שנאמנות האב מצד יכיר, דקיי"ל כר' יהודה [לקמן עד א] שנאמן אדם לומר זה בני בכורי וזה בן גרושה, וה"נ נאמן לומר מתי נולד בנו וכן כמה הוא היום.

הקו"ש [ב"ב אות תיג] והקובה"ע [סימן לה - ג] כתב נ"מ בין התוס' לשלטי"ג לענין נאמנות לחליצה, דאם האב נאמן מדין יכיר נאמן גם לענין שהבן גדול לענין לעשות חליצה [כ"כ השלטי"ג], ואם נאמן מדין עד אחד נאמן באיסורים, כתב בספר התרומה שלענין חליצה אינו נאמן כיון שהי' דבר שבערוה שבענין שני עדים. וכ"כ הריטב"א כאן בשם ר"י בר שמואל שאינו נאמן לחליצה.

30. שערים מצויינים בהלכה

דף סד. נאמן לנדרים ולחרמים ולהקדשות כו'. פירשו התוס' משום דעד אחד נאמן באיסורין, והקשו הא אין נאמן אלא משום בדבר שבידו [עי' במס' יבמות פח.], ותירצו כיון דסופו ליגדל, עשאוהו כדבר שבידו, והקשו מאי איריא אב, אפי' אחר נמי נאמן, ותירצו דדוקא לאב האמינו דדייק טפי לדעת שניו, לפי שעליו מוטל להודיעו לאחרים, ולכך עשאוהו כמו בידו. ונראה לי דמשום דמוטל על האב להודיעו לאחרים, לכך נהגו לעשות סעודת בר מצנה, דע"ז זה יתפרסם שנעשה בר מצוה, וכזה הבאנו בשמ"ב (ח"ד סי' קסד סק"ד) בשם התרומת הדשן, דסעודת פדיון הבן הוא כדי לפרסם שהוא פדון, ובתשו' מהר"י מברונא (סי' קכ"א) כתב, דמה"ט פודין לאחר שכבר ישבו להסעודה וברכו ברכת המוציא, דבזה איכא פירסום יותר, ובהא דדבר שבידו נאמן, עי' בתוס' במס' פסחים (ד: ד"ה הימנוהו רבנן כדרכנן) דאפי' בדבר דאורייתא נאמן.

1. דף על הדף מסכת קידושין דף סג עמוד א

בגמ': האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגיירי לאחר שאתחרר לאחר שאתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת רבי מאיר אומר מקודשת.

המהרי"ל דיסקין (ואתחנן) מעורר בדבר איסור לא תחמוד אשת רעך, דבתורה נאמר (דברים ה, יח), 'ולא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך', ולכאורה בשלמא גבי בית ושדה שייך איסור לא תחמוד, בזה שעושה תחבולות ומסית את חבריו למכור לו את השדה, ומיד כשקונה אותן מיד חברו נכנסים הם לרשותו ובזה עבר על איסור לא תחמוד, אבל באשה הרי בתחלה כשמסיתו לגרשה עדיין לא באה לרשותו, ואם כן הרי זה דומה לאחד שמשדל את חבריו להפקיר חפץ מסויים, דבוודאי לא יעבור על כן על איסור דלא תחמוד, כיון שלרשותו לא נכנס מאומה, וכמו כן האשה הרי לא נכנסה לרשותו, ואין על כך איסור דלא תחמוד.

ואם נאמר, דמכיוון שאחר כך הוא מקדשה ומכניסה לרשותו, על כן עובר על לא תחמוד, הלא בשעה זו כבר מותרת לכל אדם ובהתר נושא אותה, וכיצד יש בזה משום לא תחמוד.

וביאר על פי דברי הגמרא שלפנינו, דרבי מאיר סובר דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגיירי לאחר שתתגיירי וכו', דמקודשת משום דסובר דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. על פי זה יתכן אופן שיעבור על לא תחמוד, כיון שקידש אשה ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגרשי ועושה תחבולות ומסית את בעלה לגרשה, ובזה תיכף ומיד כשמתגרשת נעשית אשתו, ועל ידי זה עובר על לא תחמוד.